

Yazı Başlığı: Dîn-i İslâm'da Hedef-i Münâkaşa Olan Mesâilden Sa'y-ü Servet

Müellif: Mustafa Sabri Efendi

Dergi: Beyanülhak, Cilt 2 Sayı 48

Tarih: 8 Şubat 1325

Bazılarımızda eskiden kalma ve son zamanlarda umumiyetle din-i İslam'a isnat olunan bazı yanlış fikirler vardır. Fani dünya için çalışmak ne lazım, ahiretim mamur olsun da üç günlük Dünya'yı nasıl olsa geçiririm. Cenâb-ı Hak rızkımı tekeffül etmiştir. Hazret-i Allah'ın kefâletine emniyet-i tâm değil mi ki tahsîl-i maişet uğrunda bu kadar yorgunluğa lüzum göreyim. Bundan Hazret-i Allah'a tevekkülsüzlük çıkar, derler. Ve bu sözleri bir nev'î sûfilik, dindarlık olmak üzere sarfederler. Halbuki bu gibi fikirler dine, İslamiyet'e leke sürdürüyor, bir din ki mensûbînin tenbellikle, ilişkisizlikle fakr-ü sefâlet içinde kalmasını ve bunun neticesi olarak sair milletlerin kuvvet ve satvetleri altında ezilmesini mucip olursa o din nasıl doğru ve makul bir din olabilir, dedirtir. Muazzez ve mukaddes bildiğimiz dinimiz bizi düşmanlarımızın ayakları altına atıyormuş, dünya'da yaşamaya bedel sürünmemizi istiyormuş, hiç böyle şey olur mu? Bunlar dine iftiradır. Peygamberimiz Sallallahu Teâlâ Aleyhi ve Sellem Efendimiz bir Hadîs-i Şerîf'de: "Sizin hayırlılarınız ne dünyası için ahiretini, ne de ahireti için dünyasını terk ve ihmal edenler değildir [1] belki sizin hayırlılarınız dünyası ile ahireti beynini cem' edenlerinizdir." Buyurmuşlardır. İntiharın hasbe'd-diyâne ne kadar mezmûm bir şey olduğu malumdur. İntihara katiyyen razı olmayan bir din fakr-ü sefâlete razı olmaz. Çünkü, bâ-husus asr-ı hâzırda fakr-ü sefâlet dahi tedricen intihar demektir.

Diğer bir Hadîs-i Şerîf'de "Kâde'l-Fakru en yekûne küfran" (fakirlik neredeyse küfür olacaktı) buyurulmuştur. Yani fukaralık küfre yakın bir şeydir. İşte bu Hadîs-i Şerîfin dahi sırrı i'câzîdir. Zamanımıza tatbikan ne kadar zahir ve aşikardır. Çünkü zamanımızda ferden ve cem'an ahkam-ı dîniye'yi muhafaza ve icra etmek fakr-ü zaruretle beraber pek müşkildir, o derece metânet, zaaf-ı ahlak devirlerinde her baba yiğidin karı değildir. Mal-i Dünya ile ahiretin de kazanılacağını müsbit delâilden olmak üzere ecdadımızdan bize yadigar kalan bu

kadar hayrât ve müberrât hep servet sayesinde değil midir? Ve fakr-ü vifâka ile beraber meşhudumuz olan bunca müessesât-ı hayriyeyi vücuda getirmek kabil midir? Onun için bir Hadîs-i Şerîf'de (Ni'me'l-mâlu's-sâlihi li'r-raculi's-sâlih) buyurulmuştur. Yani "iyi adam için iyi mal ne güzel ve ne kadar lüzumlu bir şeydir".

Hele bu bâbta:

"Dareballahu meselen abden memlûken la yagdiru ala şeyin ve men razegnahu minna rizgan hasenan fehüve yenfigu minhu sirran ve cebran hel yestevûne'lhamdulillahi bel ekseruhum la ya'lemûn"

Ayet-i Kerîmesi pek büyük, pek belîğ bir ders-i ibret teşkil etmektedir. Öyle ya: Kendi kendine elinden bir şey gelmeyen ve ötekinin berikinin ihsân ve imtinânı altında geçinen (abd-i memlûk) (köleler)le, Rezzâk-ı Âlemin hazâne-i fitratından istihsâl-i servet ederek bunu nevine sirran ve cebran, her türlü muavenetten geri durmayan yed-i ulyâ ashabı, beşeriyetin bir sınıf-ı zelili bulunan deminki bendegân, inayetle şu ahrâr-ı ümmet ve erbâb-ı hamiyet hiç müsavi olabilirler mi? Yine bir Hadîs-i Şerîf'de; (Li-en ted'ahum ağniyâe hayrun min en ted'ahüm 'âleten yütekeffifûn) buyuruluyor ki vereseysi zengin olarak bırakmaklığın, fakir, aleme avuç açmaya mecbur bir halde bırakmaktan elbette hayırlıdır demektir. İslâm'da bu gibi asâr ve ehâdis la tuhsâ (sayılamaz) bir haldedir.

Mâl-ı dünya ile ahiretin de kazanılabileceğini söylemiştik. Hatta diyebilirim ki âkıl ve mudakkik olan insanlar, kazandıkları servet-i Dünya'yı hayrâta, menâfi'-i millete sarf ederek ahireti de elde etmek şöyle dursun hayrâta sarf etmeye bile kalmaksızın, menâfi'-i umûmiyeye hizmet iktidarını haiz olmak niyetiyle henüz istihsâl-i servet ederken ahireti servetle beraber kazanmaya muvaffak olurlar. Çünkü (İnneme'l-a'malu bi'n-niyât) kavli-i şerîfi müslümanlığın en büyük düsturlarından olduğu cihetle servetin esnâ-yı iktisâbında mevcut olan hüsn-i niyetleri ile me'cûr olmaları iktiza ederek kazanılan her bir akçe ile birlikte bir de sevap kazanılmış demektir.

Yukarıdan beri arz eylediğim hakâikle beraber teslim olunacak bir cihet vardır ki o da İslamiyet'de mâl-i dünya'nın helâline hesap ve haramına azâp terettüp edeceği ve dünya, mü'minin zindanı olduğu ve yine dünya'nın nezd-i Hüddâ'da sivrisinek kanadı kadar bir değeri olmadığı ve bunun için ne kadar çalışılsa yine rızk-ı maksûmdan ziyade olamayacağı

ve fukaralığın ind-i İlâhi'de kadri pek âli bulunduğu tarzında bir çok asârın mevcut olmasıdır. İşte insanları atalet ve sefalete sevk eden sabikü'z-zikr zünûn ve ebâtîl ashabı işbu asârı bi-gayri hakkın kendilerine senet ittihaz etmek suretiyle sü-i istimâl ettikleri gibi basiretsiz ve bazı erbab-ı kalemimiz zünûn-i mezkûre ashabını takbih ve tezyif edeyim derken İslamiyette bunlara, velev menşe'-i galat olacak hiçbir şey yokmuş gibi idare-yi lisan ederek asâr-i mezkûrenin vücuduna karşı müferrit bir eser-i tegâfûl göstermektedirler. Halbuki bu eserler mezâmîn-i eş'ârdan kelimât-ı kibara, oradan da Ehâdis ve Ayâta doğru yükselmekte olduğundan nazar-ı bahs-i tevcihe alınmadan geçiştirilmesi caiz olmayacak derecede mühimdir. Evet İslamiyette insanları dünya için sa'y-ü amelden men' etmek büyük bir dalâl ve vebâl olmakla beraber beri tarafta, işbu sa'y-ü amel manilerinin sözlerini müeyyit gibi görünen bunca asâra da cevap vermek iktiza eder. Âlem-i matbuatta bir vakit parlayıp sönen bir muharrir zî-ikdâmımız:

Fânîst Cihân der-û vefânîst

Cihan fânidir, yok olacaktır onun içerisinde vefâ da hiç yoktur.

Mısrâ'-ı ma'rufuna ne kadar saçma! Diyordu. Lakin haydi bu saçma olsun mealen buna muvafık olan bu kadar Âyât ve Ehâdîse ne diyecek? Öyle ise İslamiyet dairesinde taharri-yi hakikat fikrinde bulunan bir adamı, öyle saçmadır deyip geçivermek kandırmaz. Bu bapta etraflıca ta'mîk-i tahkîkât etmek lazımdır. İşte İslamiyette mâni'-i mesâ'-i gibi görünen o eserlerin hep bir nüktesi, birer mevkii vardır: servetin, helaline karşı hesap ve haramına karşı azap vardır demek, insanları tahsîl-i servetten değil tahsîl-i servet esnasında haksızlıktan, istikametsizlikten men' içindir ki bu da lazım değil midir? Bugün ahalemizde, geceyi gündüze katıp ve haram helal demeyip iktisâb-ı servet için çalışmak emrini verebilir miyiz? İslamiyet iktisâb-ı servet esnasındaki mezâlik-i akdâmı (ayak kaymalarını) nazar-ı dikkatten dûr tutmamakla servet-i umûmiyemize bir darbe mi vurmuştur? Bilakis... devr-i sâbıktaki servetperest paşalarımız malum, şimdi bu meslek-i mesâi'-yi bir az daha tamîm ediniz, bakınız: Servet-i umûmiyemiz bu sa'y-ü verzeşten müstefid mi oluyor? Yoksa şimdikinden de bedter bir hal mi geliyor?

Dünya müminin zindanı olduğu ve fukaralığın nezd-i Hüdâ'da kadri bâlâter bulunduğu

meselerine gelince bu gibi beyânâtın ma-sîka lehi yine sa'y-ü amelden tenfir olmayıp dünya'da mesâi'yi ne kadar ziyadeleşse yine fukarasız memleket bulunmak kabil olmaması ve belki sa'y-ü amel derece-yi kusvâya vasıl olan memâlikte bir kısım halkın daha elîm bir fakr içinde kalmaları zaruriyat ve meşhûdâtın olması ve hatta o gibi memâlikte seyyâle servet-ü saadet bütün azimetiyle, bütün kuvvetiyle mahdut mecralara mansap olarak ekseriyeti teşkil eden nüfus-i sairenin, ağniyânın hisse-i sefâletlerine de varis olmak derecelerinde düçâr-i ta'b (yorgunluk) ve ızdırıp olmaları cihetiyle beyânât-ı mezkûrenin, her halde dünya yüzünden eksilmek şöyle dursun belki mevcudiyetleri günden güne kesret ve ehemmiyet kesbeden fukrâyı me'yusiyetten kurtararak kendilerine başka bir suretle şevk ve ümit vermek ve belki bu sayede mahfuz kalacak kuvve-i ma'nevileriyle dünyaca olan mesailerine de yeniden bir hayat-ı ciddiyet ve celâdet getirmek üzere sarf ve îrâd edilen hikemiyât-ı âliyedenden olduğu enzâr-ı uli'l-ebisâre hafi değildir.

Sonra, fukaralığın kadri yüksek olduğunu natık olan sözlerin hakikati itibariyle hususi muhatapları da vardır ki onlar fukara ile beraber vezâif-i insâniye ve kemâlât-ı beşeriyeyi cem'a muvaffak olan ve fakîr oldukları halde ağniyanın gözüne kestiremediği asâr-ı hamiiyeti ibrâz eden müstesna-yı hilkat erlerdir. Fakat bu itibar ile cümel-i mezkûre düstûr-i umumi halinde bulunamaz.

Dünyanın ve dünyalığın nezd-i Hüdâ'da sivrisineğin kanadı kadar değeri olmadığını ifade eden beyânâta gelince, bundaki nükte-yi hikmet ve hakikat pek âlidir. Malum olduğu veçhile sâha-yı alemde insanlık şân ve haysiyetini muhafaza eden milletler için istihkâr-ı hayat hasletine ihtiyaç vardır. Nitekim Japon Devleti'nin, dünya'ya şân veren muzafferiyet-i harbiyesindeki esbâb-ı mühimmenin en birincisi, Japon milletinin ahâl-i ruhiyesinde görülen istihkâr-ı hayât hasîsesi teşkil eylediği erbâb-ı vukuf nazarında kabul edilmiş idi. İnsanlığın teâlisi için istihkâr-ı hayata ihtiyaç bulununca bu hususta istihkâr-ı servet ihtiyacı daha evvel müsem olmak lazım gelir. İnsaniyet ancak sahibi nazarında müstahker olan servetelerden istifade edebilir. Yoksa:

Derhemehu minhu hiyne tes'elehü

Mekânu rûhi'l-cibâli min cesedihi

Medlûlü kabilinden olarak servet ve samanı ma'suka vicdanı olan zenginlerden beşeriyete hiçbir hayır dokunmak ihtimali yoktur.

el-Hâsıl, İslamiyette mevcut olup bazı ezhân-ı kasıranın, hikmetini takdir edemediği beyânâtın hülâsa-yı müeddâsına nazaran servet iktisâbına çalışmalı fakat, servet gaye-i maksat ittihaz edilmemelidir. İşte bu niyetle çalışmaya dünya için çalışmak bile denmez.

Mustafa Sabri

Hazırlayan: Bayezid Mete

Editör: Süleyman Arif Aslan

Dipnotlar:

[1]: (Ve en leyse li'l-insâni illa ma sa'a) Âyet-i Kerîmesini yalnız Dünya için çalışmak mevkiinde okurlar, işte bu Hadîs-i Şerîf ve Âyetin ma ba'dindeki (Ve enne sa'yehu sevfe yura)(gayretinin karşılığını yakında görecek) kav-l-i kerîmine tatbikan mutâd olan suret-i irâd ve istişhâdı tashih etmelidir.